

Stanislav K o k o š k a, Prag im Mai 1945.

Die Geschichte eines Aufstandes

Je dobře, že monografie PhDr. Stanislava Kokošky o pražském povstání v květnu 1945 se dočkala německého překladu a vydání. Ohlasem tak získává další význam, německého zájemce nejen informuje, ale také mu historický obraz povstání upřesňuje, podává ho v završené, faktograficky bohaté a proto nijak zjednodušující podobě. V německém prostředí má povstání převážně pověst téměř alibistické odvety na Němcích za protektorátní léta. "Pestrobarevné" jsou jeho interpretace v žánrově různorodé české literatuře /historické, v beletrii, ve vzpomínkách, v příležitostných publikacích/ a ve vyjádřeních politiků v různých obdobích, většinou ideologicky motivovaných /zčásti to trvá dodnes/. Na odborný výklad historie povstání to klade zvláštní nároky dané právě stavem literatury a ve veřejnosti kolujícími tvrzeními, názory, stanovisky. Základní výzkum se tu prolíná se "společenskou objednávkou", jeho výsledky by měly tvořit podstatný základ výkladu, kterému stylistika zajistí živost, znělost.

Kokoškova monografie tyto vlastnosti má. Její autor zaměřil své dlouholeté bádání na dějiny českých zemí proměněných v německý protektorát. Zajímaly ho po všech stránkách: objasňoval si německou politiku vůči nim ovlivňovanou také /a postupně především/ průběhem světové války, postavení české správy určované právě německou politikou, český odboj, jeho mezinárodní souvislosti. Na rozdíl od většiny dosavadní literatury, kterou zajímaly hlavně první dva-tři okupační roky, se S.Kokoška stále více zaměřoval a spustředoval na období závěrečné a vrcholné, na léta 1944-1945. Nevyklučoval je však z celku protektorátního šestiletí, chápal je jako jeho organickou součást, byť konfrontovanou s novými, donedávna ještě nečekanými

situacemi, na něž hlavní aktéři nebyli připraveni a pro něž nemohli najít stabilnější odpovědi. Tento Kokoškův badatelský zájem historiografie přivítala a také ocenila.

"Přirozenou" tématickou kulminaci našel S.Kokoška v historii pražského povstání v květnu 1945. Výsledkem je obsáhlá monografie, která je zatím /toto ohraničení platí o každé i špičkové historické práci/ nejvýznamnější historickou publikací o sledované tématice. Je soustředěna a vymezena na vojenské a politické souvislosti povstání, tedy na dvě jeho hlavní stránky zkoumané "zevnitř" i "zvnějšku".

K bezprostřední historii povstání, tedy k průběhu a k poznávání různých, i mezinárodních vlivů na povstání se autor zpracovává analýzami situací, záměrů, možností, postavení okupační moci a české rezistence pro roce 1943. Obsáhle ukazuje a dokazuje, co je konkrétním obsahem teze, že s navracením války do Německa stoupal pro už ohroženou Třetí říši význam českých zemí. Objasňuje, jak je nacistické vedení, politické a vojenské, chtělo v protektorátní formě zachovat pro své potřeby i pro záchranu - pro níž vznikaly a ztroskotávaly roztodivné plány. Dokládá "místo Prahy" ve stanoviscích Velké trojky - s povstáním v české metropoli se nepočítalo, nebylo ani v záměrech zahraničního komunistického vedení. Ostatně - ukazuje S.Kokoška - nemohl být pro ně dostatečně připraven ani odboj, byl postižen represivními zásahy, které citelně decimovaly i jeho zbylou vojenskou složku, chyběly mu zbraně, stále mu hrozilo nebezpečí drastických postihů.

Ovzduší v Praze a vůbec v českých zemích však přesto spělo k výbuchu, bylo plné napětí, očekávání, samozřejmě i obav a nejistoty. S.Kokoška je zachytil výtečně, faktografickou směsí, která má však "řád" a přesvědčující vypovídací hodnotu. Z dobových nálad, v nichž nechyběla ani nedočkavost, ani fámy, zabouřilo v některých

místech na Moravě a v Čechách a pak i v Praze. Pražské povstalecké dny S.Kokoška rekonstruoval /přesněji do odborně založené historické podoby konstruoval/ na základě pramenů pestré kvality, dokumentace různě úřední a institucionální, svědectví, vzpomínek, záznamů okamžitých i pozdějších, rozhlasových relací a zčásti i kriticky posouzené literatury. Vznikl obraz, který působí - přitom šetří velkými slovy, proto ani slovně nedramatizuje, dramata však naplňovala povstání bezpočetně, a v Kokoškově textu jsou mnohá přítomna. Týkají se i zásahu "vlasovců", který před lety vyvolal spíše ideologicky motivované diskuse. S.Kokoška věnoval ruské "osvobozené armádě" značnou pozornost, ostatně jen s poznáním lze vstupovat do užitečných diskusí. Celkově tu asi platí, co řekl americký generál Patch gen.Malyškinovi - tedy kdo je nepřítel a kdo spojenec.

PhDr.Stanislav Kokoška se na monografii o pražském povstání v květnu 1945 odpovědně badatelsky připravil a pro interpretaci citlivě sledované tematiky dozrál. Vznikla práce rozmyslná, výkladem bohatá, odpovídající na hlavní otázky s povstáním spojované. Doporučuji přijmout ji jako práci disertační.

Robert Kvaček

Prof.PhDr.Robert Kvaček, CSc.